

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 13ης Οκτωβρίου 2016 *

«Προδικαστική παραπομπή — Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας — Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α' — Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής — Αγωγή ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων — Άρθρο 3, παράγραφος 1 — Διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους διαμονής του “ενάγοντος” — Έκταση»

Στην υπόθεση C-294/15,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας, Πολωνία) με απόφαση της 20ής Μαρτίου 2015, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 17 Ιουνίου 2015, στο πλαίσιο της δίκης

Edyta Mikołajczyk

κατά

Marie Louise Czarnecka,

Stefan Czarnecki,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič, πρόεδρο τμήματος, A. Prechal, A. Rosas, C. Toader (εισηγήτρια) και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Wathelet

γραμματέας: A. Calot Escobar

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον P. Pucciariello, avvocato dello Stato,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Wilderspin και την A. Stobiecka-Kuik,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Μαΐου 2016,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πολωνική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', και του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 (ΕΕ 2003, L 338, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Edyta Mikołajczyk και, αφετέρου, του Stefan Czarnecki, ο οποίος απεβίωσε, εκπροσωπούμενου στην κύρια δίκη από επίτροπο, και της Marie Louise Czarnecka, όσον αφορά αγωγή ακυρώσεως του γάμου της Marie Louise Czarnecka με τον S. Czarnecki.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 8 του κανονισμού 2201/2003 έχουν ως εξής:

«(1) Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει θέσει ως στόχο τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Προς το σκοπό αυτό, η Κοινότητα πρέπει να θεσπίσει, μεταξύ άλλων, μέτρα στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, τα οποία είναι αναγκαία για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

[...]

(8) Όσον αφορά τις αποφάσεις διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης γάμου, ο παρών κανονισμός θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στη λύση του συζυγικού δεσμού και δεν θα πρέπει να επηρεάζει θέματα όπως οι λόγοι του διαζυγίου, οι περιουσιακές συνέπειες του γάμου ή άλλα συναφή ζητήματα.»
- 4 Κατά το άρθρο 1 του εν λόγω κανονισμού:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν:

α) το διαζύγιο, το δικαστικό χωρισμό ή την ακύρωση του γάμου των συζύγων·

[...]

3. Ο παρών κανονισμός δεν εφαρμόζεται:

α) στην αναγνώριση και προσβολή της πατρότητας·

β) στην απόφαση για την υιοθεσία και τα προπαρασκευαστικά μέτρα υιοθεσίας καθώς και την ακύρωση και την ανάκληση της υιοθεσίας·

γ) στο επώνυμο και το όνομα του παιδιού·

- δ) στη χειραφεσία·
- ε) στις υποχρεώσεις διατροφής·
- στ) στο εμπίστευμα και [στις] κληρονομίες·
- ζ) στα μέτρα που λαμβάνονται ως αποτέλεσμα ποινικών αδικημάτων που διαπράχθηκαν από παιδιά.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει:

«Δικαιοδοσία για θέματα διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού και ακύρωσης γάμου έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους:

α) στο έδαφος του οποίου ευρίσκεται:

- η συνήθης διαμονή των συζύγων, ή
- η τελευταία συνήθης διαμονή των συζύγων εφόσον ένας εκ των συζύγων έχει ακόμα αυτή τη διαμονή, ή
- η συνήθης διαμονή του εναγομένου, ή
- σε περίπτωση κοινής αιτήσεως, η συνήθης διαμονή του ενός ή του άλλου των συζύγων, ή
- η συνήθης διαμονή του ενάγοντος εάν είχε αυτή τη διαμονή επί τουλάχιστον ένα χρόνο αμέσως πριν από την έγερση της αγωγής, ή
- η συνήθης διαμονή του ενάγοντος εάν είχε αυτή τη διαμονή επί τουλάχιστον έξι μήνες αμέσως πριν από την έγερση της αγωγής και εάν είναι είτε υπήκοος του εν λόγω κράτους μέλους ή, στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, έχει εκεί “domicile”·

[...]».

6 Το άρθρο 17 του ίδιου κανονισμού, με τίτλο «Έρευνα της δικαιοδοσίας», ορίζει:

«Δικαστήριο κράτους μέλους διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως την έλλειψη δικαιοδοσίας του εφόσον επιλαμβάνεται υπόθεσης για την οποία δεν έχει δικαιοδοσία βάσει του παρόντος κανονισμού και για την οποία δικαστήριο άλλου κράτους μέλους έχει δικαιοδοσία δυνάμει του παρόντος κανονισμού.»

Το δίκαιο της Πολωνίας

- 7 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 1, του kodeks rodzinny i opiekuńczy (νόμου της 25ης Φεβρουαρίου 1964 περί του κώδικα οικογενειακού δικαίου) (Dz. U. τεύχος 9, αριθ. 59, όπως τροποποιήθηκε), απαγορεύεται να τελέσει γάμο όποιος είναι ήδη έγγαμος.
- 8 Το άρθρο 13, παράγραφος 2, του κώδικα αυτού ορίζει ότι την ακύρωση γάμου λόγω του ότι εξακολουθεί να υφίσταται προηγούμενος γάμος του ενός εκ των συζύγων μπορεί να ζητήσει οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον.

- 9 Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 3, του εν λόγω κώδικα, ο γάμος δεν δύναται να ακυρωθεί με το σκεπτικό ότι ο ένας από τους δύο συζύγους εξακολουθεί να δεσμεύεται από προηγούμενο γάμο, αν ο προηγούμενος συζυγικός δεσμός λύθηκε ή ακυρώθηκε, εκτός αν η λύση επήλθε λόγω θανάτου εκείνου ο οποίος σύναψε νέο γάμο ενώ εξακολουθούσε να υφίσταται ο προηγούμενος γάμος του.
- 10 Δυνάμει του άρθρου 1099 του kodeks postępowania cywilnego (νόμου της 17ης Νοεμβρίου 1964 περί του κώδικα πολιτικής δικονομίας) (*Dz. U.* τεύχος 43, αριθ. 296, όπως τροποποιήθηκε), το δικαστήριο εξετάζει αυτεπάγγελτα, σε κάθε στάδιο της δίκης, το ζήτημα της ελλείψεως δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων και, εφόσον διαπιστώσει την έλλειψη δικαιοδοσίας, απορρίπτει την αγωγή ως απαράδεκτη. Η έλλειψη δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων αποτελεί λόγο ακυρότητας της διαδικασίας.

Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 11 Στις 20 Νοεμβρίου 2012, η E. Mikołajczyk άσκησε ενώπιον του Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακού δικαστηρίου Βαρσοβίας, Πολωνία) αγωγή ακυρώσεως του γάμου του Stefan Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka, το γένος Cuenin, ο οποίος τελέστηκε στις 4 Ιουλίου 1956 στο Παρίσι (Γαλλία). Η E. Mikołajczyk υποστήριξε ότι είναι η εκ διαθήκης κληρονόμος της Zdzisława Czarnecka, πρώτης συζύγου του S. Czarnecki, η οποία απεβίωσε στις 15 Ιουνίου 1999.
- 12 Κατά την E. Mikołajczyk, ο γάμος του S. Czarnecki και της Zdzisława Czarnecka, που τελέστηκε στις 13 Ιουλίου 1937 στο Poznań (Πολωνία), εξακολουθούσε να υφίσταται κατά τη στιγμή που τελέστηκε ο γάμος μεταξύ του S. Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka, οπότε ο μεταγενέστερος γάμος συνιστούσε διγαμία και έπρεπε, ως εκ τούτου, να ακυρωθεί.
- 13 Η Marie Louise Czarnecka ζήτησε να απορριφθεί ως απαράδεκτη η αγωγή ακυρώσεως του γάμου, λόγω ελλείψεως δικαιοδοσίας των πολωνικών δικαστηρίων. Κατ' αυτήν, η εν λόγω αγωγή έπρεπε να ασκηθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη και τρίτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, είτε ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο οι σύζυγοι είχαν την τελευταία συνήθη διαμονή, εφόσον ένας εξ αυτών διαμένει ακόμα εκεί, είτε ενώπιον δικαστηρίου του κράτους της συνήθους διαμονής του εναγόμενου, δηλαδή, και στις δύο περιπτώσεις, ενώπιον γαλλικού δικαστηρίου. Δεδομένου ότι ο S. Czarnecki απεβίωσε στις 3 Μαρτίου 1971 στη Γαλλία, ο επίτροπος που τον εκπροσωπεί στην κύρια δίκη συντάχθηκε με τη Marie Louise Czarnecka.
- 14 Με διάταξη της 9ης Σεπτεμβρίου 2013, η οποία, ελλείπει αμφισβητήσεως εκ μέρους των διαδίκων, κατέστη οριστική, το Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακό δικαστήριο Βαρσοβίας) απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου, κρίνοντας, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, ότι ήταν αρμόδιο να εκδικάσει την αγωγή ακυρώσεως του γάμου.
- 15 Επί της ουσίας, το ως άνω δικαστήριο, με απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, απέρριψε την εν λόγω αγωγή ως αβάσιμη, με το σκεπτικό ότι η ενάγουσα δεν απέδειξε ότι ο πρώτος γάμος του S. Czarnecki εξακολουθούσε να υφίσταται κατά τον χρόνο που συνήφθη ο γάμος μεταξύ αυτού και της Marie Louise Czarnecka, ενώ από τα πραγματικά περιστατικά, όπως διαπιστώθηκαν από το εν λόγω δικαστήριο, συνάγεται αντιθέτως ότι ο πρώτος γάμος λύθηκε με διαζύγιο στις 29 Μαΐου 1940.
- 16 Η E. Mikołajczyk άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείου Βαρσοβίας).
- 17 Το εν λόγω δικαστήριο θεωρεί ότι, δυνάμει του άρθρου 17 του κανονισμού 2201/2003 και του άρθρου 1099 του κώδικα πολιτικής δικονομίας, οφείλει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν έχει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση της διαφοράς της κύριας δίκης, παρά το γεγονός ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο αποφάνθηκε ήδη επί του ζητήματος αυτού.

- 18 Συναφώς, το εν λόγω δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία, μεταξύ άλλων, των άρθρων 1 και 3 του κανονισμού 2201/2003 και επιθυμεί να λάβει διευκρινίσεις επί του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του κανονισμού αυτού. Διερωτάται, ως εκ τούτου, πρώτον, κατά πόσον αγωγή ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκε μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού. Παρατηρεί στο πλαίσιο αυτό ότι ο ως άνω κανονισμός κατήργησε τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων (ΕΕ 2000, L 160, σ. 19), το περιεχόμενο του οποίου ήταν σε μεγάλο βαθμό όμοιο με το περιεχόμενο της συμβάσεως σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές, που καταρτίστηκε με πράξη του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 1998 (ΕΕ 1998, C 221, σ. 2). Όμως, στην εισηγητική έκθεση της συμβάσεως αυτής, την οποία συνέταξε η Alegria Borrás και ενέκρινε το Συμβούλιο (ΕΕ 1998, C 221, σ. 27), διευκρινιζόταν ότι αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής της οι διαδικασίες που αφορούν την εξέταση του κύρους του γάμου κατόπιν αγωγής ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκε μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων ή αμφοτέρων.
- 19 Όσον αφορά επίσης το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 και σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημά του, το δικαστήριο διερωτάται, δεύτερον, αν η αγωγή ακυρώσεως του γάμου η οποία ασκήθηκε από άλλο πρόσωπο, και όχι από έναν εκ των συζύγων, εμπίπτει στον εν λόγω κανονισμό.
- 20 Εάν η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα είναι καταφατική, το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις ως προς το κατά πόσον μπορεί να θεμελιωθεί η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων ενός κράτους μέλους για την εκδίκαση αγωγής ακυρώσεως γάμου ασκηθείσας από τρίτο πρόσωπο στις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, οπότε τα δικαστήρια του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του εν λόγω τρίτου προσώπου θα μπορούσαν να κηρύξουν εαυτά αρμόδια χωρίς να υφίσταται σύνδεσμος μεταξύ του επιληφθέντος δικαστηρίου και του τόπου της συνήθους διαμονής των συζύγων ή του ενός εκ των συζύγων.
- 21 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Sąd Apelacyjny w Warszawie (εφετείο Βαρσοβίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Εμπίπτουν οι αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, καλύπτει το πεδίο εφαρμογής του προπαρατεθέντος κανονισμού τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, δύναται η διεθνής δικαιοδοσία, στην περίπτωση που αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο, να θεμελιωθεί στις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

- 22 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003.
- 23 Κατά το άρθρο του 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', ο κανονισμός 2201/2003 εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν το διαζύγιο, τον δικαστικό χωρισμό ή την ακύρωση του γάμου των συζύγων.
- 24 Προκειμένου να κριθεί αν μια αγωγή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, πρέπει να εξεταστεί το αντικείμενό της (απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 2015, Gogona, C-215/15, EU:C:2015:710, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο επιλήφθηκε αγωγής ακυρώσεως του γάμου που τελέστηκε στις 4 Ιουλίου 1956, στο Παρίσι, μεταξύ της Marie Louise Czarnecka και του S. Czarnecki, αγωγή η οποία στηρίζεται στη φερόμενη ύπαρξη προηγούμενου γάμου τελεσθέντος μεταξύ του S. Czarnecki και της Zdzisława Czarnecka. Επομένως, η αγωγή αυτή έχει κατ' αρχήν ως αντικείμενο «την ακύρωση του γάμου» κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003.
- 25 Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο δεν είναι βέβαιο αν μια τέτοια αγωγή ακυρώσεως γάμου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού όταν έχει ασκηθεί από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων.
- 26 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (αποφάσεις της 19ης Σεπτεμβρίου 2013, van Buggenhout και van de Mierop, C-251/12, EU:C:2013:566, σκέψη 26, καθώς και της 26ης Μαρτίου 2015, Litaksa, C-556/13, EU:C:2015:202, σκέψη 23).
- 27 Όσον αφορά, πρώτον, το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003, σημειωτέον ότι η διάταξη αυτή ορίζει, ως ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, μεταξύ άλλων, την ακύρωση του γάμου χωρίς να προβαίνει σε διάκριση αναλόγως της ημερομηνίας ασκήσεως της αγωγής αυτής σε σχέση με τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων ή της ταυτότητας αυτού που νομιμοποιείται να ασκήσει μια τέτοια αγωγή. Επομένως, εάν ληφθεί υπόψη μόνο το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, η αγωγή ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων πρέπει να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003.
- 28 Η ερμηνεία αυτή του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003 ενισχύεται, δεύτερον, από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω διάταξη.
- 29 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 1, παράγραφος 3, του κανονισμού 2201/2003 απαριθμεί περιοριστικά τα ζητήματα που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, και στα ζητήματα αυτά περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι υποχρεώσεις διατροφής, καθώς και το εμπίστευμα και οι κληρονομίες. Η αιτιολογική σκέψη 8 του εν λόγω κανονισμού διευκρινίζει συναφώς ότι ο κανονισμός αυτός έχει εφαρμογή μόνο στη λύση του συζυγικού δεσμού και δεν πρέπει να άπτεται θεμάτων όπως οι περιουσιακές συνέπειες του γάμου.

- 30 Πάντως, η αγωγή ακυρώσεως γάμου που ασκείται από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων δεν περιλαμβάνεται στα ζητήματα που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, όπως απαριθμούνται στο άρθρο του 1, παράγραφος 3.
- 31 Περαιτέρω, μολονότι είναι αληθές ότι, κατά το αιτούν δικαστήριο, το έννομο συμφέρον της E. Mikołajczyk απορρέει, στη διαφορά της κύριας δίκης, από την ιδιότητά της ως εκ διαθήκης κληρονόμου της Zdzisława Czarnecka, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η διαφορά αφορά εντούτοις μόνον το ζήτημα της ακυρώσεως του γάμου που συνήφθη μεταξύ της Marie Louise Czarnecka και του S. Czarnecki και δεν μπορεί επομένως να εμπίπτει στην εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 1, παράγραφος 3, στοιχείο στ', του κανονισμού 2201/2003, η οποία αφορά τα εμπιστεύματα και τις κληρονομίες.
- 32 Τρίτον, η ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003, κατά την οποία αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού επιβεβαιώνεται και από τον επιδιωκόμενο από τον κανονισμό αυτόν σκοπό.
- 33 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική του σκέψη 1, ο κανονισμός 2201/2003 συμβάλλει στη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης εντός του οποίου διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων. Προς τούτο, στα κεφάλαιά του II και III, ο κανονισμός αυτός θεσπίζει, μεταξύ άλλων, κανόνες οι οποίοι ρυθμίζουν τη διεθνή δικαιοδοσία καθώς και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων που αφορούν τη λύση του συζυγικού δεσμού και οι οποίοι αποσκοπούν στην προστασία της ασφάλειας δικαίου (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, σκέψεις 47 και 48).
- 34 Η εξαίρεση, όμως, αγωγής, όπως αυτή της κύριας δίκης, από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 θα έθιγε την επίτευξη του σκοπού αυτού, στον βαθμό που η εξαίρεση αυτή θα μπορούσε να αυξήσει την ανασφάλεια δικαίου λόγω της απουσίας ομοιόμορφου ρυθμιστικού πλαισίου στον τομέα αυτό, και κατά μείζονα λόγο διότι ο κανονισμός (ΕΕ) 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου (ΕΕ 2012, L 201, σ. 107), δεν καλύπτει ούτε τα ζητήματα που αφορούν την προσωπική κατάσταση των φυσικών προσώπων ούτε τις οικογενειακές σχέσεις.
- 35 Εξάλλου, όπως υπογράμμισε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 27 των προτάσεών του, το γεγονός ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης αγωγή ακυρώσεως αφορά γάμο που έχει ήδη λυθεί με τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων δεν συνεπάγεται ότι η αγωγή αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003. Πράγματι, δεν αποκλείεται ένα πρόσωπο να έχει έννομο συμφέρον για την ακύρωση γάμου ακόμη και μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων.
- 36 Μολονότι το έννομο αυτό συμφέρον πρέπει να κριθεί βάσει της εφαρμοστέας εθνικής ρυθμίσεως, δεν υφίσταται αντιθέτως κανείς λόγος να μην επωφεληθεί ο τρίτος που άσκησε αγωγή ακυρώσεως γάμου μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων από τους ενιαίους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας του κανονισμού 2201/2003.
- 37 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003 έχει την έννοια ότι αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 38 Με το τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 έχει την έννοια ότι μπορεί να επικαλεστεί τις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στις ως άνω διατάξεις άλλο πρόσωπο, και όχι ο ένας εκ των συζύγων, το οποίο ασκεί αγωγή ακυρώσεως γάμου.
- 39 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες για την απάντηση στο ερώτημα αυτό, στον βαθμό που, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, δικαστήριο χωρίς κανένα σύνδεσμο με τον τόπο συνήθους διαμονής των συζύγων ή του ενός εκ των συζύγων θα μπορούσε να εκδικάσει αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο.
- 40 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι το άρθρο 3 του κανονισμού 2201/2003 θεσπίζει γενικά κριτήρια διεθνούς δικαιοδοσίας σε θέματα διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού και ακυρώσεως γάμου. Τα εν λόγω αντικειμενικά, μη σωρευτικά και αποκλειστικά κριτήρια ανταποκρίνονται στην ανάγκη ρυθμίσεως προσαρμοσμένης στις ειδικές απαιτήσεις των διαφορών που αφορούν τη λύση του συζυγικού δεσμού.
- 41 Μολονότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη έως τέταρτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 αναφέρει ρητώς τα κριτήρια της συνήθους διαμονής των συζύγων και του εναγόμενου, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη περίπτωση, καθώς και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', έκτη περίπτωση, του κανονισμού αυτού επιτρέπουν την εφαρμογή του κανόνα διεθνούς δικαιοδοσίας του *forum actoris*.
- 42 Συγκεκριμένα, οι διατάξεις αυτές αναγνωρίζουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, στα δικαστήρια του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου βρίσκεται η συνήθης διαμονή του ενάγοντος διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθούν επί της λύσεως του συζυγικού δεσμού. Επομένως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 ορίζει ότι υφίσταται τέτοια δικαιοδοσία εάν ο ενάγων διέμεινε εκεί επί τουλάχιστον ένα χρόνο αμέσως πριν από την άσκηση της αγωγής, ενώ το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', έκτη περίπτωση, του κανονισμού αυτού ορίζει ότι η δικαιοδοσία υφίσταται και εάν ο ενάγων διέμεινε εκεί επί τουλάχιστον έξι μήνες αμέσως πριν από την άσκηση της αγωγής και εάν είναι υπήκοος του εν λόγω κράτους μέλους ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, εάν έχει εκεί την «*domicile*» (κατοικία) του.
- 43 Υπό τις συνθήκες αυτές, για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να καθοριστεί το ακριβές περιεχόμενο της έννοιας του «ενάγοντος», όπως ορίζεται στις εν λόγω διατάξεις, προκειμένου να προσδιοριστεί εάν η έννοια αυτή περιλαμβάνει μόνον τους συζύγους ή και τρίτα πρόσωπα.
- 44 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, από τις επιταγές που απορρέουν τόσο από την ομοιόμορφη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης όσο και από την αρχή της ισότητας συνάγεται ότι στο γράμμα διατάξεως του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχει ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου της πρέπει, κατά κανόνα, να δίδεται αυτοτελής και ομοιόμορφη ερμηνεία σε ολόκληρη την Ένωση, η οποία πρέπει να αναζητείται με βάση το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η διάταξη και τον σκοπό που επιδιώκει η επίμαχη ρύθμιση (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 2ας Απριλίου 2009, Α, C-523/07, EU:C:2009:225, σκέψη 34, και της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, σκέψη 38).
- 45 Δεδομένου ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 δεν περιλαμβάνει καμία ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό του περιεχομένου της έννοιας του «ενάγοντος», ο προσδιορισμός αυτός πρέπει να πραγματοποιηθεί με βάση το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διατάξεις αυτές και τον σκοπό του εν λόγω κανονισμού.

- 46 Όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το άρθρο αυτό προβλέπει περισσότερες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται ιεράρχηση, δεδομένου ότι όλα τα αντικειμενικά κριτήρια που προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο είναι εναλλακτικά (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, σκέψη 48).
- 47 Επομένως, το σύστημα κατανομής της διεθνούς δικαιοδοσίας που θεσπίζει ο κανονισμός 2201/2003 σε θέματα λύσεως του συζυγικού δεσμού δεν αποσκοπεί στον αποκλεισμό των πολλαπλών δικαιοδοσιών. Αντιθέτως, η συνύπαρξη περισσότερων δικαστηρίων που έχουν δικαιοδοσία, χωρίς ιεράρχηση μεταξύ τους, προβλέπεται ρητώς (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, σκέψη 49).
- 48 Όσον αφορά τα κριτήρια που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι αυτά στηρίζονται ποικιλοτρόπως στη συνήθη διαμονή των συζύγων (απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi, C-168/08, EU:C:2009:474, σκέψη 50).
- 49 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που θεσπίζονται στο άρθρο 3 του κανονισμού 2201/2003, συμπεριλαμβανομένων των προβλεπόμενων στην παράγραφο 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, αυτού του άρθρου, αποσκοπούν στη διασφάλιση των συμφερόντων των συζύγων.
- 50 Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται επίσης στον επιδιωκόμενο από τον εν λόγω κανονισμό σκοπό, δεδομένου ότι ο κανονισμός αυτός καθιέρωσε ελαστικούς κανόνες συγκρούσεως δικαιοδοσίας προκειμένου να ληφθεί υπόψη η κινητικότητα των προσώπων και επίσης να προστατευθούν τα δικαιώματα του συζύγου που έφυγε από τη χώρα της κοινής συνήθους διαμονής, διασφαλίζοντας ωστόσο ότι υφίσταται πραγματικός σύνδεσμος μεταξύ του ενδιαφερόμενου και του κράτους μέλους που ασκεί τη δικαιοδοσία (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, σκέψη 26).
- 51 Κατά συνέπεια, μολονότι η αγωγή ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003, ο εν λόγω τρίτος πρέπει να δεσμεύεται από τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που έχουν θεσπιστεί υπέρ των συζύγων. Η ερμηνεία αυτή δεν στερεί εξάλλου τον τρίτο από τη δικαστική προστασία, στον βαθμό που αυτός μπορεί να επικαλεστεί άλλες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3 του κανονισμού αυτού.
- 52 Ως εκ τούτου, η έννοια του «ενάγοντος», όπως ορίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, δεν περιλαμβάνει άλλα πρόσωπα εκτός από τους συζύγους.
- 53 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 έχει την έννοια ότι άλλο πρόσωπο, και όχι ο ένας εκ των συζύγων, το οποίο ασκεί αγωγή ακυρώσεως γάμου δεν μπορεί να επικαλεστεί τις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 54 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, έχει την έννοια ότι αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο του ενός εκ των συζύγων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003.
- 2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 έχει την έννοια ότι άλλο πρόσωπο, και όχι ο ένας εκ των συζύγων, το οποίο ασκεί αγωγή ακυρώσεως γάμου δεν μπορεί να επικαλεστεί τις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στις διατάξεις αυτές.

(υπογραφές)